עין משפט נר מצוה

מסורת הש"ס

לא יגמור ורבי אלעזר אמר רבי אלעזר היא דתנן חלות דבש שריסקן בערב שבת ויצאו מעצמן אסור ורבי אלעזר מתיר ור' יוסי בר חנינא מ"ט לא אמר כרבי אלעזר? אמר לך התם הוא דמעיקרא אוכל ולבסוף אוכל הכא מעיקרא אוכל והשתא משקה, ור' אלעזר אמר לך הא שמעינן ליה לר' אלעזר דאפילו זיתים וענבים נמי שרי דהא *כי אתא רב הושעיא מנהרדעא אתא ואייתי מתניתא בידיה זיתים וענבים שריסקן מערב שבת ויצאו מעצמן אסורין ר' אלעזר ור"ש מתירין ורבי יוסי בר חנינא *ברייתא לא שמיע ליה, ור' אלעזר מ"ט לא אמר כר' יוסי בר חנינא? אמר לך: לאו איתמר עלה אמר רבא בר חנינא אמר רבי יוחנן (א) במחוסרין דיכה דכ"ע לא פליגי, כי (ב) פליגי במחוסרין שחיקה, והני נמי כמחוסרין דיכה דמו, הורה רבי יוסי בר חנינא כרבי ישמעאל. ① שמן של בדדין ומחצלות של בדדין רב אסר ושמואל שרי ② *הני כרכי דוזי רב אסר ושמואל שרי א"ר נחמן עז לחלבה, ורחל לגיזתה, ותרנגולת לביצתה, ותורי דרידיא, ותמרי דעיסקא רב אסר ושמואל אמר מותר וקמיפלגי בפלוגת' דר' יהודה ור' שמעון. ההוא תלמידא דאורי בחרתא דארגיז' כרבי שמעון, שמתיה רב המנונא, והא כר' שמעון סבירא לן? באתריה דרב הוה, לא איבעי ליה *למיעבד הכי. הני תרי תלמידי חד מציל בחד מנא וחד מציל בארבע וחמש מאני וקמיפלגי בפלוגתא *דרבה בר זבדא ורב הונא: **מתני'** *אין צולין בשר בצל וביצה אלא כדי *שיצולו מבעוד יום *אין נותנין פת לתנור עם חשכה ולא חררה על גבי גחלים אלא כדי *שיקרמו פניה מבעוד יום ר"א כדי שיקרום התחתון שלה. *משלשלין את הפסח בתנור עם חשכה ומאחיזין את האור במדורת בית המוקד ובגבולין

בחלות דבש (רשי *) רשי זיתים וענבים דמשנתינו ושפיר איכא למיגזר שמא יסחוט דמשנתינו - ר' ישמעאל דשום ומלילות שחיקה יותר מדיכא דאסור דמתניתין העומדים לסחורה לחרישה להקל ואמאי שמתיה מזון מפני הדליקה רשי רשי

לא יגמור - אסור להגיס מבעוד יום תחת טבחן כדי לגמור משתחשך: **ור' אלעזר אומר** - הוא ר' אלעזר בן פדת דהוא אמורא: **ר' אלעזר היא** - הוא ר' אלעזר בן שמוע סתם ר' אלעזר של משנה וברייתא: **חלות דבש** - שהכוורת רודה ועשויין כמין חלות של שעוה והדבש בתוכן: **שריסקן**. כותשן: **אסורין**. לאותו שבת באכילה: *__דבש__. לאחר שזב מן החלות כמי אוכלא הוא הלכך ליכא למיגזר ביה שמא יסחוט משתחשך דלא שייכא ביה סחיטה: **הכא**. זיתים וענבים דמתני' דמעיקרא אוכלא והשתא משקה איכא למיגזר שמא יסחוט משתחשך דהא ודאי סחיטה היא: **ור' יוסי בר' חנינא**. הך ברייתא דקתני דפליג ר' אלעזר אף בזיתים ובענבים לא הוה שמיע ליה ומההיא דחלות דבש שהיא משנה בפרק חבית שנשברה לא הוי מצי לדמויה למתני' משום פירכא דלעיל: **במחוסרין דיכה כ"ע לא פליגי**. דאסירי דטעינתן היא גומרת ומלאה הכל עשוי בשבת: **שחיקה**. יותר מדיכה לשון או דכו במדוכה (במדבר יא) ורבותי גורסין כי פליגי במחוסרין סחיטה שנידוכו יפה ואין טעינתן גומרת אלא סחיטה ולמאן דגריס שחיק' טעינתן שוחקתן והני דמתני' מחוסרין דיכה הן וטעינתן היא דיכתן היא שוחקתן היא סוחטתן ובהא ר' ישמעאל מודה דאסור: **שמן של בדדין**. איידי דאיירי בבית הבד נקט ליה שמן המשתייר בזוית הבד תחת הטעינה והוא ניתן לבדדין וכן מחצלות של בדדין שמכסין בהן את הזיתים: **רב אסר** - לטלטולי משום מוקצה דרב סבר כר' יהודה במוקצה ושמואל סבר כר"ש דלית ליה מוקצה והכי אמרינן במי שהחשיך: **כרכי דוזי** - זוג של מחצלות שמכסים בהן את פרגמטיא של ספינה ודוזי לשון זוג לפי שהן שתים ועשויות כאהל ובתשובות הגאונים מצאתי כרכי דזיווי (א) ומפרש שהוא לשון ספינה בלשון ארמי: **עז** - העומדת לחלבה: **וכן רחל** - העומדת לגיזתה: **ותורא דרידיא** - העומד לחרישה: **ותמרי דעיסקא** - העומדין להוליכן לסחורה למקום אחר: **פלוגתא דר' יהודה כו'** - דלר' יהודה דאית ליה מוקצה בפרק אחרון (דף קנו:) אסור לשוחטן ביום טוב אלא אם כן הזמינן מבעוד יום ולר' שמעון שרו: **חרתא** - שם מקום: **דארגיז** - אדם אחד היה אמגושי שבנה לאותה העיר ורב המגוש דר בה ועדיין מערת קבורתו קיימת שם °כך מצאתי בתשובה: **והא כר' שמעון סבירא לן** - השתא כדלקמן * ואמאי שמתיה: **חד מציל** - אוכלין ומשקין מפני הדליקה הרבה לחצר המעורבת: **בחד מנא** - כדתנן מצילין סל מלא ככרות ואע"ג שיש בו מאה סעודות: **וחד מציל בארבע וחמש מאני** - אלא שמקפלן כולן לתוך כלי גדול ועושאן בפעם אחת: **וקא מיפלגי כו'** - בפרק כל כתבי הקדש*: **מתני' חררה** - עוגת רצפים (מלכים א יט) פוגאצ"ה בלע"ז: **יקרמו** - כמו קרום קרוסטי"ן בלע"ז: **התחתון** - מפרש בגמרא: **משלשלין את הפסח כו'** - והוא צלה והולך משתחשך ואע"ג דבעלמא אין צולין כדאמרן הכא שרי דבני חבורה זריזין הן ומדכרי אהדדי ולא אתו לחתויי בגחלים: **ומאחיזין את האור** - מעט מעט בעצים של מדורת בית המוקד שהיתה בעזרה והיא מתבערת והולכת משתחשך ולא חיישינן שמא יהו כהנים צריכין להבעירה משתחשך כדמפרש בגמרא: **בית המוקד** - לשכה גדולה היא שהכהנים מתחממין שם במדורת אש הנסקת תמיד מפני שמהלכין יחפים על רצפת שיש בעזרה כדאמרי' בזבחים (פ"ג דף כד:) הואיל ורצפה מקודשת דכתיב* ביום ההוא קדש המלך תוך החצר וכלי שרת מקודשין דכתיב* וימשחם ויקדש אותם מה כלי שרת לא יהא דבר חוצץ בינו לבין כלי שרת אף רצפה לא יהא דבר חוצץ בינו לבין הרצפה:

ובגבולין

שמן של בדדין - פ"ה המשתייר בזוית בית הבד וקשה לר"י דמה ענין להזכיר כאן דין מוקצה ועוד דלמה יהיה השמן מוקצה *ותירץ ר"י דקאי אדלעיל דקאמר דאם טוען בית הבד מבעוד יום והשמן זב והולך כל השבת רב אסר אותו שמן משום מוקצה דהוי נולד גמור דמתחת קורות והעיגול שעליו לא היה ראוי בין השמשות לאכילה אע"ג דע"מ כן הגיהו וסמך על זה שיזוב כל השבת כיון דאין משקין בעולם האי סמיכה לאו מידי הוא והוי נולד גמור ולא דמי לקדרה חייתא דשרי אע"ג דבין השמשות לא חזי לאכילה דהתם כיון דהבשר בעולם מהני דע"מ כן מניחה וכן מעיינות הנובעות כבר הם בעולם °וכן נותא קטן שהיה כבר במעיו מהני בהן סמיכה ולא דמי לזיתים וענבים שריסקן מבעוד יום וכן השום והבוסר שריסקן מבעו"ב דהתם חזו מבעו"ב לאכילה אבל הכא דלא חזו בין השמשות לאכילה והמשקה אינו בעולם הרי נולד גמור ואסור לרב וא"ת בפ"ב לקמן (דף כט.) דאמר רב אכל תמרי ושדא קשייתא לחיותא מאי לאו בפרסייתא ולא קבלה לא בארמייתא וקבלה והשתא היכי הוה אמינא דהוי פרסייתא והא רב אסר נולד הכא ויש לומר דה"פ מאי לאו בפרסייתא ולא קבלה משום דלא חשיבא ליה רב נולד כיון דמעיקרא גרעין והשתא גרעין אבל הכא שמן הבלוע בזיתים כל זמן *שלא יצא הוי נולד גמור ולא הוי משקה:

ושמואל שרי. תימה דבס"פ טמן (לקמן קמג.) אמרי' דשמואל הוה מטלטל גרעיני פרסייתא אגב ריפתא פי' בשולות כל צרכן שאין נשאר מן האוכל עליהם כלל וכיון דשרי נולד כר"ש בלא ריפתא נמי לישתרי ותירץ ר"ת דשמואל מחמיר על עצמו היה לפי שהיה אדם חשוב וכן מוכח סוגיא התם דאמר אביי אי לאו דאדם חשוב אנא:

הני כרכי דוזי רב אסר. לטלטל משום מוקצה תימה דבפ' מפנין (לקמן דף קכח.) אמרינן דרב במוקצה לאכילה סבר לה כר' יהודה ובמוקצה לטלטל סבר לה כר"ש והכא אוסר לטלטל לכרכי דוזי ומפרש ר"ת דכרכי דוזי °הן מוקצה מחמת מיאוס *כגון בגדים ומחצלות שמכסין בהם דגים ושאר דברים המלכלכין אותם והתם דקאמר רב דבמוקצה לטלטל סבר לה כר"ש במוקצה שמוקצה האדם מדעתו לעיסקא לאוצר שאין בו מיאוס והא דאמר בפרק בתרא (דף קנו:) דאף רב ס"ל כר' יהודה מדכרכי דוזי דרב אסר מפרש ר"ת דנבילה המתנבלת בשבת מוקצה מחמת איסור הוא דאף לכלבים אינו ראוי מחיים ומוקצה מחמת איסור חמור ממוקצה מחמת מיאוס והא דאמר בפ"ק דחולין (דף יד:) בשמעתא ונסבין חבריא למימר מתני' ר' יהודה היא אימור דשמעת ליה לרבי יהודה במוקצה מחמת מיאוס במוקצה מחמת איסור מי שמעת ליה דיחוי בעלמא הוא ולפי המסקנא נאמר דמוקצה מחמת איסור טפי חמור תדע דהא קאמר התם אימור דשמעת ליה לר' מאיר במבשל דראוי לכוס שוחט דאינו ראוי לכוס מי שמעת ליה משמע דאית ליה לר' מאיר מוקצה מחמת איסור ובפרק כירה *משמע דלית ליה מוקצה מחמת מיאוס גבי מטלטלים נר חדש אבל לא ישן ר' מאיר אומר כל הנרות מטלטלים חוץ מן הנר שהדליקו בו באותו שבת:

וחד מציל בארבע וחמש מאני - פי' בקונטרס ומקפלן כולן בתוך כלי אחד ועושאן בבת אחת ואין נראה לר"ת דבפ' כל כתבי (לקמן דף קכ.) לא פליגי אמוראי בהא דבעיא היא ופשיט דכבא להציל דמי ושרי לכ"ע ומפרש ר"ת דחד מציל בחד מנא אפי' מאה סעודות אבל בארבע וחמש מאני כגון להציל ולחזור ולהציל אפי' באותו חצר לא וחד מציל בד' וה' מאני לאותו חצר ובהא פליגי התם רבה בר זבדא ורב הונא:

איבעיא

נ"ל ונראה לרי' וכ"ה בתוס' ישנים

קנ א ב מיי' פרק כ"א מהלכות שבת הלכה יג טור שו"ע או"ח סימן שכא סעיף יט:

קנא ג מיי' פכ"ו מהל' שבת הלכה יד:

קנב ד מיי' פכ"ה מהל' שבת הלכה ט:

קנג ה מיי' פכ"ו מהל' שבת הלכה יד סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שי סעיף ב:

קנד ו מיי' פ"ג מהל' שבת הלכה טז סמג שם טור שו"ע או"ח סי' רנד סעיף ב:

קנה ז מיי' שם הלכה יח טור שו"ע שם סעיף ה:

נושא

דוגמאות של מוקצה מח' רב ושמואל בפלוגתא דר' יהודה ור"ש.

שלא יצא לא הוי משקה לזה הוי נולד גמור כצ"ל וכ"ה בתוס' ישנים

לקמן קכ.

נושא

- רמת ביטחון/אפיה שדושה למזון כדי להשאירו על האש לתוך שבת
- הכנת מדורה מע"ש - כמה צריך
  א) בבית המקדש (מדורת בית המוקד)
  ב) בגבולין

[עי' תוס' מנחות עה: ד"ה פורסה]

עירובין קג.

הקשה הר"מ מה צריך להעמיד במוקצה מחמת מיאוס יעמיד אותו במוקצה משום סתירת אהל [ת"י]

לקמן קמג:

שם קמה:

[לקמן סא. עירובין יט: פסחים קא: גיטין מה. ערכין ל.]

*ורק לא מקל

לקמן קטו:

ס"א למיאר

[לעיל יח:]

ס"א שיתבשלו

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה כרכי דוזי וכו' הגאונים מצאתי כרכי דזיווי. נ"ב ולי נראה דלגירסת כרכי דזיווי יותר מתיישב לפרש מלשון זוג כמו דקאי מאדים בזווי דס"פ מפנין:

[דף כה.]

[דף קכ.]

[מלכים א ח]

[ויקרא ח]

◆

רבינו חננאל

אוקמה רבי יוסי ב"ר חנינא לר' ישמעאל ור' אלעזר בן פדת אוקמה לר' אלעזר ב"ר (שמעון) [שמוע]. חלות שריסקן פירשנוהו בפ' חבית שנשברה כי שם מקומה. הורה ר' חנינא [כר' ישמעאל] שמן של בדדין [ומחצלות של בדדין] רב אסר ושמואל שרי פירוש שמן הנמשך מתחת קורות בית הבד וזב בשבת אסור באכילה ובשבת ומחצלות המוקצות למלאכת בית הבד אסור לישב עליהן (כרב) [לרב] פי' כרכי דוזי מחצלות סדורות שתים שתים וזוגות זוגות והן עשויות לסחורה להשתלח בספינות אסור להתירן בשבת ולישב עליהן אמר רב נחמן עז לחלבה ורחל לגיזתה ותרנגולת לביצתה ותורי דרידיא ותמרי לעסקא פלוגתא דר' יהודה ור' שמעון פי' כל אלו שהעמידו לדברים הללו ולא העמידו לאכילה עכשיו אם ביקש לוכל מן התמרים הללו בשבת או העז והרחל וכיוצא בהן לשוחטן ביו"ט מותר וקיי"ל הלכה כר"ש דלית ליה מוקצה אלא גרוגרות וצימוקים בלבד. הנהו תרי תלמידי חד מציל סל מלא ככרות אפילו באותה חצר בחד מנא כרב הונא

רב נסים גאון

אמר רב נחמן עז לחלבה ורחל לגיזתה' כולה פלוגתא דר' יהודה ור"ש נתבאר פלוגתם במוקצה ועיקר דבריהם בפרק כירה (דף מד) דתנו רבנן מטלטלין נר חדש בשבת אבל לא ישן דברי ר' יהודה ר"ש אומר כל הנרות מטלטלין בשבת חוץ מן הנר הדולק בשבת כבתה מותר לטלטלה ובסוף המס' (דף קנו) מחתכין את הדילועין לפני הבהמה כו' ואמרו פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר בכולה שבת הלכה כר"ש לבר ממוקצה מחמת כו' ובמקומות הרבה מן התלמוד תמצא פלוגתן והנה תמצא עיקר פלוגתן לדבריהן אין מוקצה לר"ש אלא גרוגרות וצימוקין ופרישו טעמא דהא מילתא בגמ' דבני מערבא במס' יום טוב (פ' המביא ס"א) ובמס' מעשרות (פ"א) אמר רב שמואל בר סוסרטא מפני שמסריחות בנתים: **הנך** תרי תלמידי חד מציל בחד מאנא וחד מציל בתרי תלתי מאני קמיפלגי בפלוגתא דר' אבא בר זבדא ורב הונא פליג ר' אבא בר זבדא ורב הונא

גליון הש"ס גמ' דמעיקרא אוכל. עי' בר"ן פ"ג מ"א דעוקצין: **שם** ותמרי דעיסקא רב אסר ושמואל כו'. ג"י הרי"ף והרא"ש ותמרי דעיסקא פלוגתא דר"י ור"ש דר"י אית ליה מוקצה ור"ש לית ליה מוקצה: **רש"י** ד"ה דארגיז וכו'. כך מצאתי בתשובה. וכ"כ רש"י בעירובין דף סג ע"א ד"ה דארגיז: **תוס'** ד"ה שמן של בדדין. וכן נותא קטן. לקמן דקמ"א ע"ב: **שם** ד"ה הני כרכי דוזי כו' הן מוקצה מחמת מיאוס. עי' תוס' לקמן בפרק דקנ"ט ע"ב ד"ה תלא דבישרא: